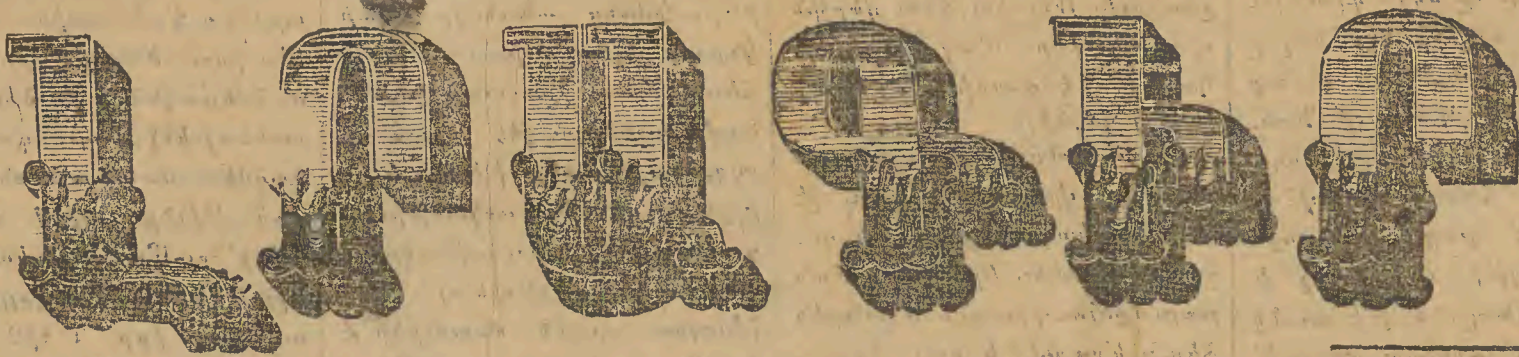

ՏՆՕՐԻՆ ԽՄԱՐԴԻՐ

ԵՒ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

ՆԻԿ Մ. ԹԻՒԼՊԵՆՏՅԱՆ

ԽՄԱՐԴԱՏՈՒՆ

Դարձրիւ իւր իւր իւր իւր
Իւր իւր իւր իւր իւր իւր

Ա. Չ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն

Եւրոպայի Թուրքիոյ

ԲԱՅԱՆՈՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Դ. ՊՈՒՆԴԱՐ

Կ. ՊՈՒՆԴԱՐ

Տարեկան ԳՐ. 250

Վերջումեայ 130

Եւրոպայ 70

Գաւառացի Կամար

Տարեկան ԳՐ. 330

Վերջումեայ 170

Եւրոպայ 90

Օտար երկիր տրէ. 40 Գր.

ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Օրուան ամենէն կարեւորագոյն խնդիրն է այսօր՝ Թուրքիոյ ընդհանուր բարեփոխանք խնդիրը։

Ընթերցողք թերեւ թօթ. ունիւմ ունենին պիտի խնդան իրենց քթին տակէն թէ՛ 25 տարին կ'ըսուի ու կ'ըսուի այդ Թուրքիոյ բարեփոխանք խնդիրը, մինչ մենք դեռ նոր իբր օրուան կարեւոր խնդիրը ներկայացնելու կեննք։

Պատգ Է թէ՛ մենք ալ 25 տարին է զիւր իբրեւ Եւրոպայի կընէինք Թուրքիոյ բարեփոխանք խնդիրը, և բերան առնելու իսկ կ'ըսուէինք, տեսնելով մէկ կողմէն Թուրքիոյ անհրաժեշտ եղած անհուն բարեփոխանք պէտքերն և անապագայ ծրարանքներն, և միւս կողմէն այդ անհրաժեշտ գործն ի գլուխ հանելու կոչուած կամ կոչուելիք ձեռքերուն ծանուցեալ անզօրութիւնն ու անպակասութիւնը։ Ենթադրելով իսկ որ այդ բարեփոխանք անապագայութիւններն ու խոստումներն, ոչ թէ զայլս խաբելու համար, այլ անկեղծ դիտմամբ և հաստատ որոշմամբ այդ եղած ըլլային, դարձեալ այդ անհրաժեշտ ծանուցեալ վերջներու յատկացեալ լծակն բարակ ու գլորածք վիճակը աչքին առջև բերելուս պէս, իսկոյն կ'համոզուէինք թէ՛ այսօր անհրաժեշտ բեռը՝ այս աստիճան բարակ և անզօր լծակով մը ոչ թէ վերցնելու, այլ տեղէն անգամ խախտուելու բան չէր։ Ասոր համար մեք ալ չենք հաւատար թէ այդ բանը պիտի ըլլայ։

Իսկ այսօր այնպէս չէ՛ ինչ որ էր տակէ 6 ամիս, տարի մը, 10 տարի կամ 20 տարի առաջ Թուրքիոյ բարեփոխանք խնդիրը։ Սա այսօր իրապէս ի գլուխ կընտրուէ կարող և յարմար ձեռք

քերու մէջ առնուելու վրայ է, ինչպէս քիչ մը ետքը մեր ըսելիքներէն պիտի հակեցուի, և ահա ասոր համար Թուրքիոյ բարեփոխանք խնդիրը՝ օրուան ամենէն կարեւոր և լուրջ խնդիրը՝ կ'համարուի։

Թուրքիոյ բարեփոխանքն այժմ առաւել քան երբեք անհրաժեշտ եղած են այն աստիճան որ՝ Թուրքիա մինչև ցարդ կարող եղած էր իր զեղծումներովն հանդերձ՝ ապրիւ և պիտի շարունակէր այնպէս ապրիւ՝ եթէ վերջին պատերազմը վրայ չհասնէր։

Այս պատերազմը Թուրքիոյ բոլոր կենսական և իշխան շարժումներն այն աստիճան ուժգնութեամբ սարսեց ու ցնցեց, որ այսուհետեւ անկարելի է իրեն ըստ առաջնօրէն իր ընթացքն ու կեանքը շարունակել, այնպէս որ շատ ջանքած՝ Թուրքիոյ պետութիւնը կ'ընթանի, կ'ընթանի ու կ'ընթանի, եթէ հիմնական և արմատէն սկսեալ կողմնորոշում և բարեփոխում մը չկրէ ու չներմուծէ։ Իսկ եթէ Թուրքիա ինքն իրեն և առաջնօրէն մտայ՝ ապագայն անխուսափելի մահ է և անկում։

Կարծեմք թէ ասոր այնպէս ըլլալը, եթէ ոչ մինչև ցարդ, բայց մօտ ժամանակէ մ'ի վեր չլքացող, չճանչող ու չհամոզուող մարդ չէ մնացած, ուր իսկ տիրող ազգին գլուխը գտնուող անձանց մէջ, թող հասարակութիւնը կամ ամբողջը, որ անհրաժեշտ այլ նէ՛ իր անհրաժեշտ գիտակցութիւնը չունի, և միայն երազով, երեւակայութեամբ ու ցնորքով կ'ապրի։

Անոնք որ Թուրքիոյ դեռ կանգուն մնալէն չազ մ'ունենին, տեսան ու զգացին թէ՛ առանց Թուրքիոյ օգնելու, սա բան մնալ անկարող է ընելու։ Ինչպէս պէս որ Բ. Դուռն անթիւ չգտա-

ցնելով կրկնած էր քանիցս թէ՛ Երան մ'ընելու համար դրամ պէտք է, ես մէկ ստակ մը չունիմ որ ընեմ, ուստի եթէ ինծի չօգնէք դրամապէս, բան մ'ալ չպիտի կարենամ ընել, և քանի որ անկարող էր բան մ'ընելու և ինքզինքը վերանորոգելու, ապա ուրեմն անկանգնելի կերպով պիտի իյնար։ Այս անկումն արդիւնու համար է ահա՝ որ իրեն ձեռք կարկառել կ'ընէ թայ Անգլիա, և խօսքի ու խոստումն չընտանէն դուրս ելնելով՝ գործելու ասպարէզը կը մտնէ։

Ձայս կ'հաստատէ Անգլ. Խորհրդարանին վերջին նիստերէն մէկուն մէջ՝ գտնուող պաշտօնեայ Սըր Սթաֆօրթ Լորթ. քօթի բնած յայտարարութիւնը թէ, Անգլիոյ կառավարութեան ուղղորդութիւնը քանիցս Թուրքիոյ գտնաւոր վիճակին վրայ հրաւիրուել է։— Դրո՞ւ կողմանէ ըլլալը չեսեր թէպէտ, բայց հաւանական է թէ՛ կամ օսմ. արժէթուղթ ունեցողներուն կողմէն ըլլալու է, կամ ուղղակի Բ. Դուռն կողմէն, օգնութիւն խնդրելու, և կամ երկուքին կողմէն միանգամայն։— Թէ Անգլիոյ գտնուող պաշտօնեայն իր վստահելի մէկ տեսչին յանձնել է Թուրքիոյ գտնաւոր կացութեանը ճշդ մէկ վիճակագրոյ տեղեկագիրը չինելու, եւ թէ Դուռն այս բանին գէտ չէ կեցել։

Սըր Լորթ. քօթի այն յայտարարութենէն կրնայ հետևեցնել թէ՛ այդ տեղեկագիրը տակաւին չէ աւարտած, բայց երբ աւարտի՝ անգլիական կառավարութիւնը այժմէն յօժար է Թուրքիոյ դրամական ձեռքն առնելուն մ'ընելու, վստահ չի կ'ընտան ըսել թէ՛ Անգլիա ուրիշ քանի անգամներ ալ Թուրքիոյ բնած վիճակաւորութիւնները

իր երաշխաւորութեանը տակ առած է։ Ուստի եթէ այս անգամ ալ ընէ ասանկ բան մը, նոր բան մ'ըրած չըլլար, միայնակ թէ այդ երաշխաւորութիւնը՝ Խորհրդարանին կամքը չհարցուցած պիտի չընէ։

Չեմք կարծեր թէ Սըր Լորթ. քօթի՝ նախ Խորհրդարանին կամքը հարցնելու այս խոստումը՝ Լորդ Պիքքենֆիլդի ասկէ առաջ ըրած խոստմանը նման բան մ'ըլլայ, որն որ յայտարարելէն յետոյ որ եթէ Ա. Դուռն անտանի գէտ պատերազմ բանալ պէտք ըլլայ՝ Խորհրդարանին չհարցնելիք չընել, այս խօսքն ըսած օրը՝ առանց Խորհրդարանին խօսքն ընելու՝ կ'հեռագրէր։ Հնդկաստանի փոխարքային որ Հնդկ զօրքերը յառաջ խաղալ տայ, և Խորհրդարանը այն ատեն կ'ընտանարէ՝ երբ արդէն Ա. Դուռն կը ռիւք վերջանալու մօտ է։

Բայց ինչ ալ լինի, սա ըսել կ'ուզեն թէ՛ Անգլիոյ կառավարութիւնը, Խորհրդարանին գէտ մէկ կամ ալ, հաստատապէս ուրոշած է դրամական մեծ օգնութիւն մ'ընել Թուրքիոյ, թերեւ 20 կամ 25 միլիոն ոսկւայ առաջագործալ օսմ. նոր փոխառութիւնը իր երաշխաւորութեանը տակ առնելով, ոչ ուրիշ բանի՝ բայց եթէ մինակ Թուրքիոյ բարեփոխանքն իրաջանելու և ի գլուխ հանելու համար, արդց հետ սերտ և անանջատ կապակցութիւն մը ունի, կըսէ անգլ. պաշտօնեայն, նաեւ օսմ. գտնաւոր վիճակի բարեփոխմը։ Որով ըսել կ'ուզէ թէ՛ այս նոր ըլլալիք 25 միլիոն վիճակաւորութիւնը՝ ոչ թէ գտնաւոր ունեցած բաց գոց, վերածեալ կամ չվերածեալ պարտքերը տալու կամ վերադարձու համար է, այլ ամբողջ Թուրքիոյ երկիրը այնպիսի

լարուք և կանոնաւոր վիճակի
ու ընթացքի մը մէջ դրուելու
համար, որ երկիրը կարենալով
կանոնաւոր հասոյթ ու մուտք
մը հայթայթել Գանձուն, Դան-
ձըն ալ կարող ըլլայ իր այդ-
կանոնաւոր հասոյթովը վճա-
րել իւր թէ՛ բաց, թէ՛ գոց,
թէ՛ արժէքովի վերածեալ և
թէ՛ չվերածեալ, և թէ՛ առանց
տոկոսներէն անվճար մնացած՝
վերջապէս բոլոր պարտքերը,
ի մի բան անգղ. պաշտօն-
եայն սա հասկցնել կ'ուզէ թէ՛
ինքը Բոուրքիոյ բարեփոխման
ընկողն չհասկնար այն թէ՛ Բոուր-
քիոյ Գանձուն դրամ փոխ տըր-
ուի որ սա այդ ստակով իւր
պարտքերը վճարէ, այլ այն
թէ՛ Բոուրքիոյ վարչական ըն-
թացքը չտկերու և ուղղելու է
դրամով, ինչքան որ պիտոյ է,
որպէս զի օսմ. Գանձը իր բնա-
կան հասոյթովը ճարէ իր պար-
տուցը վճարելիք ստակը, և ոչ
թէ նորանոր փոխառութիւննե-
րով:

Այս է ստուգիւ՝ Բոուրքիան
բարեփոխու և իւր ելմտական
կացութիւնը վերակազմելու մի-
ակ և ճշմարիտ միջոցը:

Բոուրքիոյ վարչական ընթաց-
քը բարեփոխել ինչ ըսել ըլլալը
հարկաւ կ'հասկնանք ընթերցողք,
թէ ապակոնետը, անհող, անձ-
նապարար, մարեանդ և կոշա-
ռակերութիւնն ու անիրաւու-
թիւնը իրենց սովորոյթ ընող
պաշտօնավարաց ու դատաւո-
րաց տեղ՝ ուղիղ, անկեղծ, բա-
րի և անկաշառ մարդիկ հաս-
տատել, ինչ ազգէ կամ կրօն-
քէ կուղէ ըլլան, որպէս զի թէ
ժողովուրդը հանգիստ և ապա-
հով ըլլայ, թէ ծանր արոց տակ
չճնշուի և թէ վճարած տուրքն
ամբողջ Գանձը կարենայ մօտե-
տուանց սա կամ նա պաշտօնա-
վարին կոկորդն անցնելու:

Երբ Բոուրքիոյ վարչութիւնն
այսպէս վերակազմուելով բար-
եփոխ, այն ատեն աշխատութիւ-
նը, արտադրութիւնն ու ապա-
հովութիւնն ընդհանրաւորով,
Գանձուն ալ հասոյթը կ'կոնս-
նաւորի ու կ'աճի, որով ինքն ալ
կարող ըլլայ իւր պարտքերն
ու պիտոյքը վճարելու:

Իսկ Գանձուն պարտքն ու
պիտոյքը մինակ իր ըրած փո-
խառութիւնքը և արժէքովի
տնվճար տոկոսները չեն մինակ,
այլ վերջին պատերազմին երե-
սէն և 10 միլիոն ռուպլի պատերազ-
մական տուգանք մ'ալ պարտի
հատուցանել Ռուսիոյ, և ո՛ր
կողմ դառնայ անպատճառ պի-
տի վճարէ զայդ գումարը,
պարտք մը որ փոխառութեանց
պարտքէն ալ աւելի պատուհաս
մնէ Բոուրքիոյ զլխուն, և մին-
իչ որ սորա ևս վճարման եղա-

նակը ապահովութեան տակ
չառնուի, Ռուսիոյ հետ վերջին
պայմանագիր մ'ալ կնքելով,
Դուռը ան է դործի մ'ալ ձեռք
չկրնայ զարնել:

Այս ծանրակշիռ պարտքայն
անշուշտ վերկած ըլլալու չէ
Անգղիոյ կառավարութեան ու-
շադրութենէն, երբ Բոուրքիան
բարեփոխու իրապէս և յիօրէն
ձեռք կ'զարնէ, և ըստ մեզ կա-
րի իսկ հաւանական է թէ՛ նա
արդէն գաղտնաբար Ռուսիոյ
հետ ալ համաձայնած ըլլալու
է սոյն տուգանքն իրեն ինչ ե-
ղանակաւ վճարու իլը ապահովող
միջոցներուն վրայօք, գիտնա-
լով թէ Դուռն ինքն իրեն բան
մ'ալ չկրնար ընել, և այս առ-
գանքին վճարման խնդիրն ալ
կրնայ ըլլալ որ Շուվալովի կըն-
քած գաղտնի անկրօնական
գաղտնագրին մէջ նախատեսուած
ու կանխու համաձայնուած ըլ-
լայ, ինչպէս համաձայնած էին
երկուքը անկէ ի վեր հետզհետէ
երևան ելնող Արեւելեան ուրիշ
խել մը խնդրոց վրայ, իսկ եթէ
այսպիսի բան մ'ալ եղած չըլլայ,
չեմք կարծեր բնաւ թէ տու-
գանքի վճարման խնդիրը Անգ-
ղիոյ և Ռուսիոյ մէջ գժտու-
թեան կամ անհամաձայնու-
թեան առիթ մ'ըլլայ:

Ասով Անգղիա ահագին բե-
ռան և պատասխանատու-
թեան մը տակ մտած կ'ըլլայ,
Բոուրքիան ընկած խորխորատէն
հանելու և վերականգնելու, ո-
րոյ համար ալ այժմէն Բ. Դրան
հետ ուրիշ նոր գաղտնագրութիւն
մը կնքելու նպատակաւ կ'առ-
նակցի եղեր, ինչպէս կ'ըսէր
գարձեալ Պ. Պուրք, և որ
աակաբնի չէ ատրտեր: Շատ
բան կ'ըսուի այդ նոր կնքուե-
լիք գաղտնագրին վրայօք, որ-
պէս թէ Անգղիա ատով կ'իպրո-
ւան իր վերջնական ստացուած-
քը պիտի ընէ, Սկէնտէրլանդ
կամ Սիբիոյ մէկ ծովեզերեայ
մասը, և կամ իլիլիկոյ մէկ մասն
ալ իրեն պիտի առնէ, և ինչ և ինչ:

Ասնք խնդիր անգամ ընել
չեմք ուզեր, զի Անգղիոյ հետ
Դուռն այսօր այն աստիճան
սերտ յարաբերութեամբ կապ-
ուած է որ՝ Անգղիա այդ եր-
կրկնքն առնէ կամ ոչ, դար-
ձեալ իրը կ'համարուի, և որ-
պէս զի այդ մասին Դաղղիոյ
կողմէն ալ նախանձ կամ հակա-
ռակութիւն մը գրգռած չըլլայ,
ըլլալիք նոր փոխառութեան իր
երաշխաւորութիւն՝ երկրական
դրամանք մէջ Գաղղիոյ ալ մաս-
նակցութիւնը անհասանկան չը
թուի, սորա ալ Ասորեստանի
ծովեզերեայ մէկ մասը բաժին
իյնալով, որով և Անգղիա ու
Գաղղիա ալ հաւասար կերպիւ
համերաշխաւոր ըլլան օսմ. այդ
նոր փոխառութեանը:

Իս քանզի Բոուրքիոյ ընդհ-
բարեփոխման անունովը պիտի
կնքուի յիշեալ փոխառութիւնը,
հետեւաբար իրաւունք կ'առն-
նամք կարծելու թէ՛ մինչև որ
այդ նոր բանակցութեան ելքն
ըլլալիք վերջին անկրօնութիւնք
գաղտնագիրը, զորոյ օրինակը՝ 24
յօդուածէ բաղկացեալ, Սըր
Լէյարտ արդէն մատուցեր է
Բ. Դրան և նկատողութեան
առնուել է՝ չկնքուի, ատենէ
մ'ի վեր խօսուած՝ ընդհանուր
բարենորոգմանց կայս. հրովար-
տակը, որ խայրէտուն բաշան ե-
պարգոսութեան բարձրացնող
խաթմին մէջ ալ խոստացուած
էր, չպիտի կարենայ հրատա-
րակուիլ:

Երբ որ որոգմանց
այդ իս ատարակուի,
պէտք է ալ թէ՛ Բոուր-
քիոյ և Ն. Ա. Ղիոյ մէջ բացուած
բանակցութիւնք ալ վերջացեր
և նոր պայմանագրութիւնը
կնքուեր է:

Եւ ահա այդ վայրկեանէն
կ'սկսի Բոուրքիոյ վերածնու-
թեան ալ նոր գաղափարը:

Ա Ջ Պ Ա Յ Ի Ն

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶԵՍՈՒԹԻՒՆ

Արեւոտն Աւոյ և Բ. Աւոյ

Տաճարանի Ժողովոց Գրք

(Դար. տես թիւ 848)

Բ. Ըստ հասարակութեանց.
Հիմայ սովորութիւն եղած
է Տաճարանի ժողովուրդներ-
ը ընդհանրապէս բաժնել ի
Մահմետական և ոչ-Մահմետ-
կան: Այս երկու հասարակու-
թեանց թուական համեմատու-
թիւնը, հիւսիսային գաւառաց
մէջ (այսինքն հիւսիսային բա-
նութեան 37 աստիճանէ վեր),
զրեթէ հաւասար է. բայց այն
կերպով՝ որ տեղ տեղ մէկ տար-
ը և տեղ տեղ միւսը աւելի
կ'աւելուի: Իսկ հարաւային
գաւառաց մէջ՝ Լիբանան և ա-
նոր մերձակայ տեղերն ի բաց
առեալ (որ մեծ բազմութիւնը
ոչ-Մահմետականաց է), ընդ-
հանրապէս բազմութիւն են մահ-
մետականք, մանաւանդ՝ քանի
որ Միջերկրականին եղերքէն
և Հայաստանի հարաւային սահ-
մաններէն հեռանալով դէպ ի
հարաւ և ներսերը յառաջ եր-
թալ ուզուի: Մահմետականք
ամենքը մէկէն բովանդակ օս-
մանեան պետութեան մէջ իր
մէկ հասարակութիւն ըմբռնը-
ուած են: Թէ և լեզուաւ, սո-
վորութեամբ, ազգաւ, անուա-
նակցութեամբ, և նոյն իսկ կը-
րօնիք տարբեր տարրերէ
բաղկացեալ ըլլան: Ուստի և
Բոուրքը, Թաթարը, Արաբը,
Քիւրտը, Աւշարը, Չերքէզը,
Լազը, Տրուզը, Նաւարը, և ինչ
նաեւ ուղղակի քրիստոնէութե-

նէ դորձնողները, որոնք Չան-
տըր ևս կ'անուանին, և կէս-
կէս ըսուածները, (որ յայտնի
մահմետական և ծածուկ քրիս-
տոնեայ են), միանգամայն կը
կազմեն մահմետական հասա-
րակութիւնը. որով և իրենց
թիւը՝ ոչ-Մահմետականաց ի-
բր կրկնապատկը ըլլայ: Ընդ-
ամենայն իր 7 1/2 միլիոն,
որոնց մեծագոյն մասը Սիւննի
են:

Ոչ-Մահմետական հասարա-
կութիւնն ևս երկուքի կ'առա-
նուի՝ քրիստոնեայ և Հրեայ:
Հրեայք սակաւաթիւ են, գըլ-
խաւոր քաղաքաց մեծ մասին
մէջ քիչ շատ կ'գտնուին, ընդ-
ամենայն իբր 70-100 000, իսկ
քրիստոնեայք միանգամայն 4
միլիոնի կ'հասնին և հետեւեալ
կերպով բաժնուած են:

ա. Իրմէնի հասարակութիւ-
նը՝ որ կ'բաղկանայ Հայոց մե-
ծագոյն մասէն, և որուն (հա-
տարակոյնի գործոց նկատմամբ)
վերին տեսչութեան ներքե կը
գտնուին՝ Եպոպի բնուած Ա-
սորիները, և Նաթուրի բն-
ուած Գաղղէացիները, ընդ-
ամենայն իբր 2 1/2 միլիոն:

բ. Ռում հասարակութիւնը.
Յոյն, Յունադաւան ընդ որս և
Հայ-Հռոմ. որոնք են ասիա-
կան Տաճարանի մէջ՝ այս
հասարակութեան մասունքը.
Ընդ ամենայն իբր 900.000:

գ. Կաթոլիկ հասարակու-
թիւնը, որ իր մէջը բաժնուած
է ըստ ազգաց կամ ծիսից, և ոչ
և ըստ պաշտօնական գրից կամ
հասարակութեան, և են՝ Հայ
(Կաթոլիկ), Լատին կամ Լատի-
նածէս, Մարոնի, Մելքիթ, Ա-
սորի, Քիլիկիոյ. ընդ ամենայն
իբր 500-600.000:

դ. Բրոթէստան հասարա-
կութիւնը, գլխաւոր մասը Հայ
է, ուրիշ ազգացմէ ևս կ'գրտ-
նուին սակաւք, ընդ ամենայն
իբր 50.000:

Ե. Ըստ ազգութեան կամ
ծագման:

Ըստ ազգութեան կամ ըստ
ծագման նկատեալ՝ հիմակաւն
գտնուած ազգերն ասոնք են:

ա. Բոուրք, որ և տիրող
ազգն կամ ցեղն է. կ'ազգա-
նայ Բոուրք-Օսմանեան, Բոուրք-
Սիւննիք, Բոուրքմէն և Թա-
թար ցեղերէն, որոնց հետ խառ-
նուել են նաեւ շատեր՝ Հայ տղ-
դէն և ռում. հասարակութե-
նէն, մանաւանդ՝ տաշլինները,
որոնք մահմետականութիւնը
ընդունելով՝ իրենց ծագումն
կամ ազգութիւնն ևս մոռցեր
կամ չփոխել են: Ինչպէս և ո-
ւառաջաց ի վեր՝ ոչ սակաւ բա-
նութիւն մը յԱրաբացոյց և ի-
ջրդաց: Բոուրքերը աւաւելա-
պէս կ'ընակին կոռաթալէնալ:

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՄ

Այս տարւոյ համար

Հոնորար 12.— Դրամագործը 0/0ին 5 միլիոն հազարաւոր Պորտալի արտադրութեան Արտ. Պանթալի հաշուեկշիւին ցոյց տուած վիճակին պատճառաւ, Հարկը Խորհրդարանին մէջ Սըր Ս. Նորթքոթ, հարցման մը պատճառաւ ըստ թէ, Անգլիա ոչ հաճութիւն տուած է և ոչ ալ պիտի հաճէ որ Ռուսիա ունէ կերպիւ ազգեցութիւն մ'ի դուրս դնէ Աֆղանիստանի մէջ:

Հաւանական է թէ Խորհրդարանը մինչև դեկտ. 17 պիտի դադար առնէ:

Բարիք 12.— Երեւոյց Պիւճէի վիճարանութիւնն սկսեց:

Երեսփ. Ժողովն փակեց իր նիստերը, առանց որչափ արդիւնք տալու, յանձն առնելով իւր գիւնդին թէ երբոր հարկը պահանջէ դուրսէ Ժողովը:

Ձրոյց կայ թէ Անգլիա և Ռուսիա բանակցութեան մէջ են եղեր, Արեւելեան Ռումէլին ալ Պալկարիոյ իշխանապետութեան հետ միացնելու համար:

Բէթէրսպուրկ 12.— Կորչաքօֆ իշխանը քաղաքս հասաւ:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Այս տաւալու բացուեցաւ 12-37	
Թղթադրամ	359-30
Րումէլի	45-75

ՎԵՐՁԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Գանձարին բարոքմանց յանձնաժողովոյ նախագահութիւնը, որն որ նախ խալիքատին բաշայի յանձնուած ինքնով սորա եպարգոս անուանելէն ի վեր անց զիւցի գործակատարը վարելու վրայ էր, այս անգամ Նաֆիայի նախորդ պաշտօնեայ Չամիշ Օհաննէս էֆի. յանձնուեց:

— Անտրասի կամը ռուսոր. երեսփոխանութեան պիւճէի յանձնաժողովոյ մէջ, իւր քաղաքականութիւնը արդարացրելու համար, ըսէր է թէ՛ Պա. Նայի գրաւումը հարկ էր անոր համար միայն որ՝ օսմանեան իշխանութեան և տիրապետութեան հոգ. պահպանութիւնն ալ ևս բոլորովին անկարելի էր:

— Վիեննայի Առեւտրական պաշտօնեութեան խորհուրդը պիտի խնդրէ եղեր կառավարութեանն որ Աւստրիական երկաթուղիներն մինչև Արևելք տարածուին, նախ՝ Րումանական գծերուն հետ կցուելով, Զրդ. Պէլլիաւաի ու Նիշի ճանքով մին. թով մինչև Սելանիկ, և Նիշին ալ Կ.Պոլիս ուրիշ երկու դիմեր շինուելով աւստրիացի ընկերութեան մը ձեռքը:

Ֆիշի կոմիտէ և Բ. Դրան մէջ նորոգ սկսուած բանակցութեանց ելքը սա եղեր է թէ, կըսուի, Աւստրիա և Բ. Դուռը համաձայնեցին Նոյի-Պաղարի գաւառը միատեղ գրաւել, այսինքն հոն թէ՛ աւստր. զօրք դնուի և թէ՛ օսմ. զօրք, երկուստէք ալ այս կետին վրայ համաձայնեցին:

— Ռուսաց դեպքան Լոպա. նօֆ իշխանը հարցնելով նորքի տիր մեծ եպարգոսին թէ՛ ինչ զիտաւորութիւն կ'տա՞ն Ռուսիոյ հետ վերջնական դաշնագիր մը կնքուելու մասին, խալիքատին բաշա վոյթացեր է վստահացնել զգեալանին թէ իր ամենամեծ փափաքն է այդ բանակցութիւնն վերսկսիլ, եւ երկուց կառավարութեանց համար գոհացուցիչ ելք մը տար:

— Ղալաթիոյ պանքէրներէն Դանձուն ընելիք 1 միլիոնի փոխառութեան պայմանագիրը, Գանձէն և 5 պանքաներու տը. նորքներէն ստորագրուեց է:

— Թղթադրամին անկման պատճառաւ քաղաքապետութիւնը երէկուքն հացին հօխտն 6 զրշ. 30 փրլի հանել ուրշեց:

— Կ.Պոլսոյ պահպանութեան Չամիշայի գծին շինութիւններն երբ որ աւարտելու ըլլան, ըստ վկայութեան ձեռնհաս անձանց՝ տմենադրաւոր ամբիւններ պիտի ըլլան եղեր, իրարու վրայ փոխադարձաբար տիրող զուգահեռական գիծերէ կաղմուած, և 1000ի չափ ալ թնդանթներով սպառազինեալ:

— Ըստ առաջարկութեան Սուլթանին՝ Հօպարթ բաշա տեղեկագիր մը մատուցեց է կայս. նաւատորմին վիճակին վրայ, յորում խորհուրդ կ'ուսոյ նաւերէն մէկ քանին գործածութեան դադարեցնել, և մնացեալներուն ալ մեքենայները փոխելով յորմարցնել նորոգ կատարելութեանց նաւայինապետութեան արուեստին, որով արդիւնք բազկացնող նաւուց թիւը թէպէտ կ'ընչայ, բայց եղածներն ալ նաւաւին պատերազմի մը յորմար և կարող նաւեր եղած կ'ըլլան:

— Կիւսանաւ մասնաւոր աղբիւրէ թէ բշ. օր Եթիւքի պոլա. տը կանչուող օսմ. 6-6 մեծա. ներն անցեալ օր յիշուած ըլլալուն՝ հարկ չ'ուր համարիր նորէն կրկնել, նոյնպէս այլեայլ հեռաւոր տեղերու պաշտօններով իրօք նոյն երեկոյին պա. լատան գոց կ'ուրքելով թալիս արքունի շոգենաւը դուրս եւ մեկնելու, իսկ նոյն գիւրդը Ե. Կայսեր հետ անգլ. զեապանին

ըրած երկար և կարեւոր մէկ տեսակցութեանը վրայ, հրաման եղեր է որ բաց ի Տամաս Մահմետ բաշայէն, միւսներուն ամենքն ալ շոգենաւէն դուրս հանուելով հոս մնան: Այս հրամանը եղեր է՝ կայսեր գլխ. նուած դիրքը ունէ վտանգէ զերծ և կատարելապէս ապահով ըլլալը անգլ. զեապանին կողմէն հաւատարմաւ վստահացուցուելուն վրայ:

— Արտ. դուրծ. պաշտօնեայ Գարաթօտօրի բաշա երէկ կրէտէն մեկնած ըլլալով, վաղն առաւօտ մայրաքաղաքս հասնելը կ'պատուի:

— Կարինէն դուրած մասնաւոր լուրեր կ'անուցանեն թէ՛ Ռուսը Նախիջևանի մէջ կ'համարմբին, կարսի մէջ մինակ վաշտ մը զօրքով 400ի չափ ալ խաղախ մնացեր են, և Կարսի ուսու զօրաբանակը գէպ ի երեւան մեկնեց է, Կիւմրիւյի ուսու զօրաբաժինն ալ Պաթում գացեր է. Ռուսը Կիւմրիւյի, Կաղղուանի, Արտահանի, Օլթիի, Լիվանայի և Պաթումի մէջ տեղը զինուորական ճանապարհ շինելու կ'ընդադին:

Կարսի օսմ. բռնակն ալ վերակազմելու մեծ հօգ. տարուելով, ամեն օր վիճակին ելած նորուս զինուորներ հոն կ'հասնին:

Տէրսիմի քրդաց ապստամբութիւնը դեռ վախճան չէ գլխ. տա՞ծ, Թղթադրամ այրելու համար՝ կարնոյ մէջ 200 հազար սակի հաւաքուեց է:

— Րումանիա դաշնուող օսմ. գերի զինուորաց ծախուլը համար, Բ. Դուռը յանձն առեր է 1.500-000 ֆրանք հատուցանել Րումանիոյ, այս գումարին 500 հազարը կանխիկ, 1 միլիոնն ալ 6 տարիէն վճարելու պայմանաւ:

— Անգլիոյ երաշխաւորութեամբն ըլլալիք օսմ. նոր վոյթաւութիւնը Օսմ. Պանդային ձեռքը ըլլալու զրոյցը հառաւորութիւն գտնելով, յիշեալ Պանդային բաժնեգիրը, որ 472 ֆրանք էր, 8 ֆրանք մէկէն բարձրացեր է:

— Թէքիրտաղի մէջ այժմ 2000ի չափ օսմ. զօրք գտնուելով, ասոնք քաղաքէն 1 քիլոմ. մէթրօ հեռի՝ չուրջանակի ամբիւնեանց դիմ մը շինելու կ'ընդադին եղեր:

— Հարաւային հողմով եղած վոյթորիկներուն՝ Թէքիրտաղի առջև ալ բաւական նաւաբեկութիւններ ըլլալով, ծովերին վրայ գտնուած տաճկի մը սըրճաւանն ալ քայքայուեց է:

— Երէկուան ծովուն բըռնուեցին իւսկիւտարի նաւաւ մատոյցին մէկ մասն ալ քայքայուեց է:

Զանգ
կէս—
յայտնի
քրիս.
այն կը
հասա.
իրենց
աց ի.
յ. ընդ.
միլիոն,
Սիւնի
սարտ.
կրած.
Հրեայ.
գրեւ.
մասին
ն, ընդ.
0, իսկ
մայն 4
եւեւալ
կութիւ.
յոյ մե.
ն) (հա.
տամար)
քե կը
աւած Ա.
րի ըս.
ն, ընդ.
յին:
թիւնը.
որս և
աւիւ.
9, այս
ուրքը.
000,
արկու.
ծնուած
սից, և ո.
ից կամ
են՝ Հայ
ր Լատի.
թիւ, Ա.
աննայն
աստրա.
սար Հայ
կ'գլխ.
ամենայն
ն կամ
կամ ըստ
մակուան
նք են:
տիրող
կարգա.
թուրք
և Թա.
ետ խառ.
Հայ տղ.
ակութե.
նքնեքը,
ութիւնը
ծագումն
մուցեր
պէս և ո.
լաւ բաւ.
ւոյ և ի
ուսուելա.
քաղէնալ:

